

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЛЮДСЬКОГО ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

д.е.н., доц. **Антонюк В.П.**

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Донецьк

Техніко-технологічний та соціально-економічний стан України на сучасному етапі характеризується значним відставанням від рівня розвинених країн світу. Україна володіє значними природними і трудовими ресурсами, однак не забезпечує ні високої ефективності та конкурентоспроможності, ні високого рівня життя. Це вказує на те, що сучасна модель господарювання та обрана стратегія економічного розвитку України не відповідають сучасним принципам суспільного прогресу.

На сучасному етапі все більше країн світу усвідомлюють необхідність переходу до моделі сталого розвитку та здійснюють реальні кроки у цьому напрямку. Починаючи з другої половини двадцятого століття ідея збалансованого економічного, соціального та екологічного розвитку перетворилася в одну з головних політичних, соціальних та економічних цілей в стратегіях розвинених держав.

Людський та сталий розвиток є взаємозалежними процесами. З одного боку, розвиток земної людської цивілізації у довготривалій перспективі неможливий поза межами сталого (або підтримуючого) розвитку, який забезпечує відтворення ресурсної основи існування людства. У другій половині ХХ століття людство почало усвідомлювати, що необмежене, неконтрольоване та неефективне використання ресурсів Землі може призвести до глобальної катастрофи. У працях Римського клубу була визначена проблема негативних наслідків техногенної трансформації соціо-природного середовища. Вичерпання ресурсів, деградація навколишнього природного середовища, поширення захворювань, обумовлених як техноло-гічними, так і соціальними чинниками – все це ставить під загрозу існування людини як біологічного виду. Дефіцит продовольчих ресурсів, питної води, придатних для нормального життя територій стає все гострішим.

З іншого боку, сталий розвиток можливо забезпечити лише при умові:

відродження етичних норм суспільства в усіх сферах життєдіяльності людини, і в першу чергу – у відносинах з природою;

розвитку знань, нарощування інтелектуального, людського, соціального капіталів, джерелом яких є людина, та які по своїй природі є невичерпними, що дає змогу формувати нову ресурсну базу економічного розвитку;

формування у суспільстві механізмів саморегуляції, які мають забезпечувати автоматичне налагодження соціоекономічної системи на траєкторію сталого розвитку, та який може базуватися виключно на духовно-моральних цінностях.

Рівень людського та сталого розвитку країн визначається на основі міжнародних оцінок. Так, за Індексом людського розвитку (ІЛР) ПРООН, Україна у 2005 р. займала 76 місце, у 2020 р. – 69. За Індексом стану навколишнього середовища (ІСНС), який розраховується Всесвітнім економічним форумом, Україна відповідно займала 108 та 75 місця. Для порівняння: за ІЛР Росія займала у 2005 р. 67 місце, у 2010 р. – 65, Польща відповідно 37 і 41 місця; за ІСНС Росія у 2005 р. – 33 місце, у 2010 р. 28, Польща відповідно 102 і 42 місця.

Україна поки що не досягла суттєвих успіхів ні в людському, ні в сталому розвитку. Забезпечення розвитку людського потенціалу потребує нової соціальної політики, яка б орієнтувалася не лише на соціальний захист населення, а й зокрема – на активізацію його трудової, підприємницької, творчої діяльності, формування людського, інтелектуального та соціального капіталу. Новою має бути і економічна політика, в основі якої мають лежати принципи інноваційності та сталості.

Для України важливим є забезпечення високих параметрів людського потенціалу на засадах сталого розвитку. Досягнення високих параметрів людського потенціалу можливе на основі забезпечення високого рівня та якості життя населення, високого рівня освітнього і культурного розвитку кожної людини, створення умов для збереження та зміцнення здоров'я і подовження тривалості життя населення. Концепції людського і сталого розвитку не суперечать одна одній, а взаємно доповнюють кожну.

Сталий розвиток не є самоціллю. Він має забезпечувати не лише виживання населення у довгостроковій перспективі, але й розвиток людського потенціалу, підвищення добробуту, створювати підвалини неухильного соціального прогресу. В зв'язку з цим кожна складова сталого розвитку має підпорядковуватися цілям людського розвитку і соціального прогресу.

Сталий економічний розвиток має забезпечити можливості ефективної зайнятості, отримання гідних доходів та досягнення високої якості життя шляхом ефективного функціонування економічної системи на основі інноваційного розвитку та раціонального споживання матеріальних ресурсів.

Метою сталого соціального розвитку є встановлення рівноправності громадян перед законом, забезпечення соціального захисту і підтримки, рівних можливостей для досягнення матеріального, екологічного і соціального благополуччя. Сталий екологічний розвиток має за мету подолання екологічної кризи та запобігання екологічним ризикам, забезпечення конституційного права громадян на безпечне для здоров'я і життя навколишнє природне середовище, недопущення дій, які порушують здатності екосистем до саморегулювання і самовідновлення.